

Билык К. А., асп.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

КОНСОЦИАЦИЯ КАК ФАКТОР ВЛИЯНИЯ НА ОРГАНИЗАЦИЮ ПОЭТИЧЕСКОГО ТЕКСТА

Статья посвящена проблеме изучения дополнительных смыслов с помощью контекстно-логического анализа. На уровне текста эти смыслы проявляются через консоциации – слова, которые не принадлежат к одному тематическому полю, однако имеют общие семы и систематически появляются в тексте в непосредственной близости.

Ключевые слова: консоциация, поэтическая картина мира, ассоциация, семантическая просодия, семантическая преференция, коннотация.

Kateryna Bilyk, PhD Student,
Institute of Philology, Taras Schevchenko National University of Kyiv

CONSOCIATION AS A FACTOR OF POETIC TEXT ORGANIZATION

The article discusses the proble of additional meaning with logic-context analysis. On the text surface these meanings are revealed by consociations, i.e. words that do not belong to one thematic field but share certain semes and appear persistently as close or distant neighbours within one text.

Key words: consociation, poetic picture of the world, association, semantic prosody, semantic preference, connotation.

УДК 378.147

Білоножко Н. Є., к. пед. н., асист.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ ЇХНЬОЇ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ

У статті розглядається формування лінгвістичної компетентності студентів немовних спеціальностей на основі розвитку знань про мову як систему, визначаються шляхи розвитку цих знань як умови мобілізації їхньої мовної свідомості. Доведено, що іншомовна комунікативна компетентність включає лінгвістичний, соціолінгвістичний і прагматичний компоненти, кожен з яких ґрунтується на знаннях, навичках і вміннях

Ключові слова: лінгвістична компетентність, мовна свідомість, система мови, автономія.

Сформована іншомовна комунікативна компетентність майбутнього спеціаліста є запорукою успішного подолання бар'єра у його подальшій професійній комунікації, а також джерелом взаєморозуміння партнерів по бізнесу та продуктивного співробітництва.

У науковій педагогічній літературі дослідження особливостей оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування на нефілологічних спеціальностях за різними предметними спрямуваннями знаходять своє втілення у працях таких науковців як: М. Задорожна, Л. Котлярова, Л. Манякіна, Є. Мірошніченко, О. Петрашук, Г. Савченко, О. Тарнопольський, І. Угрюмова та ін.

Отримані наукові результати у сучасній вітчизняній методиці навчання іноземним мовам для спеціальних цілей сприяють більш ефективному вирішенню проблеми формування комунікативної конкурентоспроможної особистості на ринку праці. Незаперечним фактом є формування багатогранної особистості у процесі вивчення іноземної мови, Проблема того, як будувати студенту власну мовну індивідуальність відповідно до особистісного змісту професійної діяльності, є такою, що потребує уваги науковців.

Доведено, що іншомовна комунікативна компетентність включає лінгвістичний, соціолінгвістичний і прагматичний компоненти, кожен з яких ґрунтується на знаннях, навичках і вміннях. Але, як вказує С.Ю.Ніколаєва, кожна компетентність як сукупність знань, навичок і вмінь побудована також на поєднанні ставлень, цінностей, емоцій, здібностей, поведінкових компонентів, тобто усього того, що можна мобілізувати для активної дії [Ніколаєва 2013, 84]. Проблема мобілізації студентів до активної дії у Загальноєвропейських рекомендаціях пов'язується з формуванням їхньої мовної і комунікативної свідомості. Сприйнятливості до мови та її використання, включаючи знання і розуміння принципів, за якими мова організовується і вживається, сприяє тому, що новий досвід узагальнюється у вигляді впорядкованої структури і розглядається як спосіб збагачення існуючого досвіду. Тоді нова мова може вивчатись і використовуватись з більшою готовністю [Загальноєвропейські рекомендації, 2003].

Отже, метою статті є розгляд шляхів формування лінгвістичної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей на основі розвитку їхньої мовної свідомості.

Здатність студентів свідомо будувати та втілювати свій шлях до досягнення мовної компетентності є важливим фактором їхнього успішного саморозвитку. Один зі способів побудови власної мовної індивідуальності з орієнтацією на майбутню професійну діяльність пов'язаний із формуванням лінгвістичної компетентності студента, тобто отриманням базових знань про мову як систему, оволодіння навичками аналізу мовного матеріалу.

Лінгвістична компетентність складається із лексичних, фонологічних та граматичних знань і вмінь, а отже характеризується складною багатоярусною структурою (В. Борщовецька, Н. Босак, О. Вовк, А. Кириченко, О. Лаврова, В. Осідак, Ю. Семенчук, І. Сніховська, В. Шмідт).

У Загальноєвропейських рекомендаціях підкреслюється надзвичайна складність мовної системи і вказується на той факт, що викладачі можуть вибирати моделі лінгвістичного опису, які допомагають визначити й класифікувати основні компоненти

лінгвістичної компетентності [Загальноєвропейські рекомендації, 2003]. У цьому контексті таке положення має особливе значення, оскільки студенти повинні знати, *що* їм потрібно вивчати (декларативні знання), тобто знати складові мовної системи, і *як* їм потрібно це вивчати (процедурні знання), тобто знати навчальні стратегії, щоб досягти бажаного рівня володіння мовою, яку вони вивчають. Студент досягає належного рівня лінгвістичної компетентності, якщо він має уявлення про систему мови, яку він вивчає, і може користуватися нею на практиці [Азимов, 1999, 407]. Знання студентів про мову не повинні бути сумішшю ізольованих фактів, що порушує психологічний принцип у навчанні іноземної мови (ІМ), змістом якого виступає вимога забезпечити цілісність, синтетичність засвоєваних знань. Іншими словами, знання повинні носити системний, цілісний характер. Результатом системного характеру знань є їхня стійкість. Знання про мову як систему сприяє розумінню змісту навчального процесу, що підвищує рівень мотивації студентів.

Отже, знання про одиниці мови, складники мовної системи, з одного боку, допомагають студентам чітко усвідомлювати обсяг мовного матеріалу, яким потрібно оволодіти, щоб досягти певного результату, а з іншого боку, ефективно організувати самостійне навчання. Автономія студента забезпечується методико-стратегічним навчанням, що означає «наявність знання про те, яким шляхом слід іти, вміння йти цим шляхом і здатність іти цим шляхом» [Бим, 2002, 14].

Оскільки, всуваючи до вищого навчального закладу, студенти вже мають певний запас знань про мову як систему, тому логічно розглядати це питання з точки зору розширення / узагальнення знань про мовні явища, що, на нашу думку, може здійснюватися двома шляхами [Білоножко, 2011, 17].

Перший шлях пов'язаний із виконанням завдань на базі узагальнюючих таблиць. Ці таблиці можуть скласти викладачі, а потім, за зразком, і самі студенти, зважаючи на розвиток їхньої автономії у навчанні. Таблиці можуть стосуватися як мовної системи у цілому, так і певного граматичного, лексичного або фонологічного явища. Прикладом такої роботи є таблиця “Grammar Systems”, яку ми склали для порівняння граматичних систем англійської, української і російської мов. За необхідністю можна створити додаткову колонку – щоб висвітлити особливості мови іноземних студентів.

Таблиця. Instruction: Compare the grammatical systems of the Ukrainian, Russian and English languages: put + (plus) if such grammar phenomenon exists in the language and – (minus) if it doesn't exist. Discuss the results of the task.

GRAMMAR SYSTEMS

Grammar phenomenon	Ukrainian	Russian	English
<i>Analytic language</i>		-	+
<i>Synthetic language</i>	+		
<i>Noun and adjective declination</i>			
<i>Pronoun and noun declination</i>			
<i>Verb conjugation</i>			
<i>Fixed word-order</i>			

<i>3 tenses: past, present, future</i>			
<i>Perfect forms of verb</i>			
<i>Continuous form of verb</i>			
<i>Passive and Active Voice</i>			
<i>Auxiliary verbs</i>			
<i>Phrasal verbs</i>			
<i>Articles</i>			

Інший приклад може бути представлений таблицею на визначення правил утворення множини іменників. Таблиця має дві колонки, де перша колонка містить 9 варіантів прикладів утворення множини іменників. Студенти аналізують приклади, обговорюють у групах чи парах правило і схематично записують його у другій колонці. Викладачі у разі необхідності можуть скласти подібні таблиці щодо інших лексичних, граматичних, фонологічних явищ.

Досліджуючи обсяг словникового запасу, який необхідно засвоїти студентам, більшість дослідників вважають, що 3000 лексичних сімей достатньо для базових потреб, в той час як для задоволення спеціальних потреб необхідно засвоїти 5000 лексичних сімей. Якісне засвоєння такого обсягу мовного матеріалу потребує багато часу. Отже, з одного боку, актуалізується цінність самостійної роботи студента, з іншого, виникає необхідність використання ефективних стратегій засвоєння мовного матеріалу. Одна з таких стратегій стосується складання порівняльних таблиць Word Chart, що містять колонки: Noun, Verb, Adjective, Adverb. Заповнення таких таблиць дозволить подолати такі складнощі, як 1) правильне співвідношення форми і значення слова, наприклад, юридична лексика: judge – to judge – judiciary – judicially; 2) використання правильної форми слова, щоб передати необхідне значення advice – to advise – advisory, тощо.

Особливістю викладання спеціальної лексики є той факт, що одні і ті ж слова можуть мати одне значення у загальноповживаній лексиці, та інше значення у певній професійній сфері. Так, наприклад, у юридичній сфері, chamber – кімната, Chamber – адвокатська контора в Англії, sentence – речення, sentence – вирок. Bar – брусок, бар, Bar – асоціація адвокатів. У сфері соціології також є свої особливості. Так, career – кар'єра, у соціології: career – життєвий шлях, біографія з визначенням факторів впливу на важливі події в житті; actor – актор, у політології: actor – політичний діяч; interest – інтерес, у фінансах та банківській справі: interest – процентна ставка. Існують поняття, що є характерними для однієї країни, але відсутні в іншій. Акцентуючи увагу студентів на таких особливостях, необхідно продумувати структуру таблиці з метою якісного, зрозумілого відображення лінгвістичних явищ.

Другий шлях формування лінгвістичної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей на основі розвитку їхньої мовної свідомості може бути пов'язаний з виконанням завдань на базі тексту. Відбираючи тексти та визначаючи їхню придатність для цілей повторення мовного матеріалу, необхідно відповісти на запитання: чи може інформація, яка закладена в тексті, сприяти систематизації лінгвістичних знань та повторенню лексико-граматичного матеріалу? фонологічного матеріалу? В разі позитив-

ної відповіді встановлюються кроки переробки лінгвістичної інформації на навчальну. У цьому випадку критерієм відбору тексту служить не форма, в якій подається лінгвістичне знання (це може бути стаття з енциклопедії, оповідання, навіть вірш), а її зміст. Наведемо приклад уривку тексту з енциклопедії, який містить таку інформацію:

BASIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH. Old English, like Modern German, French, Russian and Greek had many inflections to show singular and plural, tense, person but over the centuries words have been simplified. Verbs have very few inflections and adjectives do not change according to the noun.

Природними будуть питання, які стосуватимуться наступних тверджень: *Modern Russian, Modern Ukrainian have many inflections. Can you name them?* Це запитання викликає “мозковий штурм”, дає змогу “схопити” миттєво обсяг закінчень рідної мови, сприяє динаміці внутрішніх пізнавальних мотивів і готує підґрунтя наступного запитання: *English verbs have very few inflections. What are they? Do the English nouns have any inflections? What are they?* Студенти будують парадигми закінчень англійської мови, фіксуючи закінчення іменників і дієслів на дошці, вказувати час англійського дієслова. В результаті такої роботи студент усвідомлює не окремі факти про мовне явище, а цілісну картину флексій англійського дієслова та іменника, тобто, узагальнюючи свої знання, він осмислює складові мовної системи.

Отже, передтекстові завдання, що містять проблемні запитання актуалізують уже наявні знання і визначають, наскільки студент орієнтується у проблемі. Завдання для читання тексту спрямовують їхню увагу на вилучення необхідної інформації для розширення знань про мову, а післятекстові завдання сприяють узагальненню отриманої інформації і формулюванню висновків

Таким чином, у процесі формування лінгвістичної компетентності студентів з орієнтацією на зростання їхньої мовної свідомості у майбутньому професійному середовищі джерелом знань про систему мови виступають тексти, які містять лінгвістичну інформацію та узагальнюючі таблиці. Засобами набуття знань виступають передтекстові і післятекстові завдання до текстів і таблиць, що відповідно розширюють та узагальнюють знання студентів та орієнтують їх відносно навчальних стратегій ефективного оволодіння мовою. Показником сформованості лінгвістичної компетентності є ефективна мовленнєво-мисленнєва діяльність, що базується на системі засвоєних знань (правил) функціонування мови. У свою чергу система засвоєних знань забезпечується порівняльним аналізом специфіки граматичних конструкцій іноземної мови, класифікаційних ознак лексичних одиниць, фонетичних особливостей рідної та іноземної мов. Перспективним є розгляд фонетичного компоненту лінгвістичної компетентності у світлі розвитку мовної і комунікативної свідомості студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азимов Э. Г. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) / Э. Г. Азимов, А. Н. Шукин. – СПб : Златоуст, 1999. – 472 с.
2. Білоножко Н. Є. Знання про систему мови як компонент лінгвістичної компетентності студентів. / Н. Є. Білоножко // Вісник Луганського національного медичного університету. – Луганськ. – 2011. – № 3. – С. 16-24.

3. *Бим И. Л.* Личностно-ориентированный подход – основная стратегия / И. Л. Бим // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 2. – С. 11-15.
4. *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти* : вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика* : підручник для студ. лінгв. ун-тів і фак. ін. мов вищ. навч. закладів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін./ під загальн. ред. С.Ю.Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2014 р.

Белоножко Н. Е., к.пед.н., асист.,
 Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, г. Київ

ФОРМИРОВАНИЕ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ НЕФИЛОЛОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ НА ОСНОВЕ РАЗВИТИЯ ИХ ЯЗЫКОВОГО СОЗНАНИЯ

В статье рассматривается формирование лингвистической компетентности студентов нефилологических специальностей на основе развития знаний о системе языка, выделяются способы развития этих знаний как условие мобилизации языкового сознания учащихся. Доказано, что иноязычная коммуникативная компетентность включает лингвистический, социолингвистический и прагматический компоненты, каждый из которых базируется на знаниях и умениях.

Ключевые слова: лингвистическая компетентность, языковое сознание, система языка, автономия студента.

Bilonozhko N.E., Cand.Ped.Sci, Assistant Professor,
 Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE ENGLISH LINGUISTIC COMPETENCE OF NON-PHILOLOGICAL SPECIALTIES STUDENTS BASED ON DEVELOPING THEIR LANGUAGE CONSCIOUSNESS

The article deals with linguistic competence development of the students who study English for specific purposes, on the basis of language system knowledge in order to encourage their language consciousness growth.

Key words: linguistic competence, linguistic consciousness, language system, autonomy.